

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus lääkkeen määräämisestä annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen muuttamisesta

Asetuksen 5 § koskee rajattua lääkkeenmääräämistä ja kyseistä pykälää esitetään muutettavaksi. Muutosta perustellaan sillä, että pykälän terminologia ei vastaa ammattihenkilölain rajattua lääkkeen määräämistä koskevaa käsitteistöä.

1. Rajattuun lääkkeenmääräämisen liittyvä lainsäädäntö

Ammattihenkilölain (559/1994) 23 b §:ssä säädetään sairaanhoitajan rajatusta oikeudesta määrätä lääkkeitä:

”Sairaanhoitajalla, jolla on riittävä käytännön kokemus ja joka on suorittanut valtioneuvoston asetuksella säädettävän lisäkoulutuksen, on rajattu oikeus määrätä apteekista hoidossa käytettäviä lääkkeitä terveyskeskuksessa hoitamalleen potilaalle, kun kyseessä on ennalta ehkäisevä hoito tai lääkityksen jatkaminen, kun lääkäri on tehnyt taudinmäärityksen tai kun lääkitys perustuu sairaanhoitajan toteamaan hoidon tarpeeseen (rajattu lääkkeenmäärääminen).

Rajatun lääkkeenmääräämisen edellytyksenä on kirjallinen määräys, jossa todetaan ne lääkkeet, joita sairaanhoitaja saa määrätä, ja mahdolliset lääkkeiden määräämiseen liittyvät rajoitukset. Kirjallisen määräyksen antaa vastaava lääkäri siinä terveyskeskuksessa, johon sairaanhoitaja on palvelussuhteessa. Kun sairaanhoitopiiri hoitaa alueensa terveyskeskuksen päivystyspalvelut, määräyksen antaa sairaanhoitopiirin johtava lääkäri, jos sairaanhoitaja on sairaanhoitopiirin palveluksessa.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarvittaessa rajatun lääkkeenmääräämisen edellyttämästä käytännön kokemuksesta. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan potilasturvallisuuden varmistamiseksi tarkemmat säännökset lääkkeistä ja tautitiloista, joita rajattu lääkkeenmäärääminen voi koskea. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa 2 momentissa tarkoitetun kirjallisen määräyksen kaavan.”

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus lääkkeen määräämisestä annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen 5 §:ssä säädetään ”laillistetusta sairaanhoitajasta sekä sairaanhoitajana laillistetusta terveydenhoitajasta ja kätilöstä”.

”Laillistettu sairaanhoitaja sekä sairaanhoitajana laillistettu terveydenhoitaja ja kättilö, joka on saanut terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 23 b §:n mukaisen kirjallisen määräyksen, on oikeutettu määräämään lääkkeitä apteekista toimitettavaksi saamansa kirjallisen määräyksen mukaisesti. Rajatun lääkkeenmääräämisen piirissä olevat lääkkeet, tautitilat ja lääkkeenmääräämisen rajaukset on määritelty *liitteessä 1*. Kirjallisen määräyksen kaava on liitteenä 4. Yleensä lääkityksen aloittamisen tai lääkityksen jatkamisen rajausta liittyy lapsen ikään.

Sairaanhoitaja, terveydenhoitaja ja kättilö määräävät lääkettä vaikuttavan aineen, vahvuuden ja lääkemuodon perusteella.”

Lääkkeen määräämisen edellyttämästä koulutuksesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1089/2010) viitataan myös ”laillistettuun sairaanhoitajaan sekä sairaanhoitajana laillistettuun terveydenhoitajaan ja kättilöön”. Asetuksen 6 §:n mukaan:

”Rajatun lääkkeenmääräämisen erikoispätevyyden tuottavaan koulutukseen saadaan ottaa laillistettu sairaanhoitaja sekä sairaanhoitajana laillistettu terveydenhoitaja ja kättilö.

Koulutukseen otettavalla tulee olla viimeisten viiden vuoden ajalta vähintään kolmen vuoden käytännön kokemus sillä tehtäväalueella, jolla hän tulee lääkettä määräämään.”

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus lääkkeen määräämisestä annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen liitteessä 1 on määritelty rajatun lääkkeenmääräämisen piirissä olevat lääkkeet, tautitilat ja lääkkeenmääräämisen rajaukset. Luettelossa on lääkkeenmääräämiseen piiriin kuuluvaksi määritelty esim. alle 35 vuotiaiden hormonaalinen ehkäisyvalmisteet.

Perhesuunnittelu- ja raskaudenehkäisytyö, johon hormonaalisen ehkäisyn määrääminen sisältyy, ovat terveydenhoitajakoulutukseen (ja kättilökoulutukseen), ei sairaanhoitajakoulutukseen kuuluvia oppisisältöjä. Raskauden ehkäisytyö perusterveydenhuollossa toteutuu terveydenhoitajantyön eri toimialoilla neuvoloissa, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa, ehkäisy- ja perhesuunnitteluneuvolassa sekä työterveyshuollossa. Näissä tehtävissä työskentelyyn edellytetään sairaanhoitajatutkinnon lisäksi myös terveydenhoitajan tutkintoa ja terveydenhoitajaksi laillistamista. Hormonaalisen ehkäisyn määräämisen edellyttämää kolmen vuoden työkokemusta voi siis kerääntyä vain terveydenhoitajan työtehtävissä, ei sairaanhoitajan työtehtävissä.

Myös terveydenhoitajien erityinen asiantuntemus rokotuksissa ja niiden toteuttajana eri-ikäisten terveyspalveluissa tulisi ehdottomasti huomioida.

Terveydenhoitajaliiton näkemys on, että rajatun lääkkeenmääräämisoikeuden säätäminen ainoastaan sairaanhoitajanimikkeellä ei ole riittävää vaan on harhaanjohtavaa. On tärkeää ja perusteltua pitää rajattua lääkkeenmääräämistä koskevan sääntelyn lähtökohtana jatkossakin terveydenhuollon tehtävien koulutus- ja pätevyysvaatimukset.

2. Terveystenhoitajat ja rajattu lääkkeenmääräämisoikeus

Asetuksen muutosesityksessä todetaan, että ”Rationaalinen eli järkevä lääkehoito on tehokasta, turvallista, tarkoituksenmukaista ja taloudellista. Lääkkeenmääräämisasetuksen sääntelyn kautta pyritään osaltaan ohjaamaan terveydenhuollon ammattihenkilöiden rationaalista lääkkeenmääräämistä. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelman (29.5.2015) mukaan hallitus toteuttaa rationaalisen lääkehoidon toimeenpano-ohjelman, jonka tarkoituksena on parantaa potilaan kokonaisvaltaisen hoidon toteutumista, parantaa ihmisten toimintakykyä sekä luoda edellytykset kustannustehokkaalle lääkehoidolle niin potilaan kuin yhteiskunnan näkökulmasta”.

Tähän mennessä lääkkeenmääräämiskoulutuksen suorittaneita terveydenhoitajia on ollut maassamme lukumäärällisesti valitettavan vähän suhteessa koulutuksen tarpeellisuuteen terveydenhoitajien työssä ja erityisesti ennaltaehkäisyyn liittyviä lääkkeitä koskien. Syynä on paitsi koulutuksen kalleus, mutta hyvin todennäköisesti myös se, että rajatusta lääkkeenmääräämisoikeudesta puhutaan ja sitä markkinoidaan vain sairaanhoitajien lääkkeenmääräämisoikeutena. Tämä on vaikuttanut vähäiseen koulutukseen hakeutumiseen ja työnantajapuolen halukkuuteen lähettää terveydenhoitajia koulutukseen.

Vuonna 2014 työskenteli 5 688 terveydenhoitajaa perusterveydenhuollon erilaisissa avoterveydenhuollon tehtävissä vastaanotoilla, äitiys-, ja lastenneuvoloissa, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa sekä työterveyshuollossa ja kotisairaanhoidossa. Näissä tehtävissä terveydenhoitajilla olisi erinomainen mahdollisuus hyödyntää lääkkeenmääräämisoikeutta työssään, koska he tavoittavat terveystalveluissa väestön lähes 100 % :sti. Erityisen merkityksellistä lääkkeenmääräämisoikeus olisi ennaltaehkäisevien lääkkeiden osalta kuten hormonaalinen ehkäisy ja erilaiset rokotteet. Tätä resurssin käyttöä tulisi edistää mahdollisimman tehokkaasti. Ennaltaehkäisyn ensisijaisuutta ja siihen panostamista korostetaan niin hallitusohjelmassa kuin sote-uudistuksessa. Lainsäädännöllä tulisikin edistää, ei heikentää, terveydenhoitajien lääkkeenmääräämiskoulutukseen hakeutumisaktiivisuutta.

Terveydenhoitajaliitto esittää, että

- **esitetyistä pykälistä ja liitteistä ei poisteta sanamuotoa ”sairaanhoitajana laillistettu terveydenhoitaja ja kättilö”.**
- **terveydenhoitaja- ja kättilönimike lisätään ammattihenkilölakiin, jotta terminologia vastaa ammattihenkilölain rajattua lääkkeen määräämistä koskevaa käsitteistöä.**

Helsingissä 5.12.2016

Leila Lehtomäki

Puheenjohtaja

Aija Saarinen

Kehittämispäällikkö